

FOCUS op TOPTALENT

Plan van aanpak bij
sectorplan hbo kunstonderwijs
2012-2016

Inhoud **Bladzijde**

---

1. Inleiding.....	3
2. Stappen.....	4
3. Agenda kunstonderwijs.....	5
4. Regionale inbedding.....	8
5. Beroepspraktijk.....	9
6. Muziek.....	11
7. Autonome Beeldende Kunst en Vormgeving.....	12

Bijlagen

1. Inleiding

De hogescholen met kunstonderwijs hebben met elkaar afspraken gemaakt over het versterken van de kwaliteit van het kunstonderwijs in hun Sectorplan 'Focus op toptalent, Sectorplan hbo kunstonderwijs 2012-2016'. Daarmee hebben zij belangrijke stappen gezet naar een sterk en toekomstbestendig kunstonderwijs.

Het rapport van de commissie Dijkgraaf was voor de hogescholen met kunstonderwijs de aanleiding voor het opstellen van het Sectorplan. De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft op 24 oktober 2011 een beleidsreactie op het Sectorplan naar de Tweede Kamer gestuurd. Deze beleidsreactie is als bijlage bij dit Plan van aanpak gevoegd, omdat die reactie een kader meegeeft voor de uitwerking van het Sectorplan.

De uitwerking van het Sectorplan en de uitvoering van het programma vinden plaats onder begeleiding van een programmacoördinator. Het bestuur van de HBO-raad heeft Tijmen van Grootheest (Gerrit Rietveld Academie) en Nienke Meijer (Fontys hogescholen) in een duoschap benoemd tot programmacoördinatoren.

De programmacoördinatoren hebben van het bestuur van de HBO-raad in de eerste plaats de opdracht gekregen dit Plan van aanpak op te stellen. Zij hebben dat gedaan in afstemming met de bestuurscommissie kunstonderwijs. Na het opleveren van het Plan van aanpak gaat een volgende fase van de opdracht in. De programmacoördinatoren zullen dan een faciliterende en stimulerende rol vervullen bij de implementatie van het Sectorplan. Voor een uitgebreide beschrijving van de opdracht wordt verwezen naar bijlage 1.

De uitwerking van het Sectorplan is programmatisch met een implementatietermijn van vier jaar: van de instroom in het studiejaar 2012-2013 tot de instroom in het jaar 2015-2016. In dit Plan van aanpak wordt geformuleerd wat, wanneer en door wie moet worden opgepakt en gerealiseerd.

Dit Plan van aanpak sluit aan op de voornemens van de hogescholen uit het Sectorplan ten aanzien van de drie programmalijnen uit het Sectorplan, die alle disciplines beslaan:

1. voorzieningen voor jong talent en voortrajecten; 2. verbetering van de kwaliteit van de bacheloropleidingen, de reductie van de omvang voor verschillende opleidingen, en de voornemens ten aanzien van investering in de kwaliteit; 3. versterking van de top. Deze punten vormen de 'Agenda kunstonderwijs'. In hoofdstuk 3 wordt dit nader uitgewerkt.

Een aantal hogescholen voert met elkaar overleg in de landsdelen over de maatregelen die voortvloeien uit de drie programmalijnen uit het Sectorplan. Dat bestrijkt alle disciplines in het kunstonderwijs. Dat overleg leidt tot samenwerking wat we hier 'regionale inbedding' noemen. Zie hoofdstuk 4.

In hoofdstuk 5 wordt aangegeven hoe de hogescholen de verbinding van de opleidingen met de professionele omgeving aangaan.

Voor de disciplines Muziek en voor Autonome Beeldende Kunst en Vormgeving komen de hogescholen bovendien tot een uitwerking in de vorm van een "houtschoolschets". Hierbij wordt een extra inhoudelijke verdiepingsslag gemaakt ten aanzien van de samenwerking van de hogescholen voor de opleidingen onder deze disciplines. Zie de hoofdstukken 6 en 7.

2. Stappen

In tien stappen begeleidt de programmacoördinatie het proces.

Stap 1

Een 'agenda kunstonderwijs' is door de programmacoördinatie als questionnaire naar alle bestuurders van de hogescholen met kunstonderwijs gestuurd (afgerond, oktober 2011).

Stap 2

De programmacoördinatie heeft met de bestuurders van de kunsthogescholen in één op één gesprekken de agenda voor het kunstonderwijs besproken (afgerond, november en december 2011).

Stap 3

De schriftelijke beantwoordingen door de bestuurders van de agenda kunstonderwijs zijn teruggezonden aan de programmacoördinatie (afgerond, december 2011).

Stap 4

De programmacoördinatie stelt het Plan van aanpak definitief op (afgerond, december 2011).

Stap 5

De programmacoördinatie formuleert conclusies: de afspraken uit het Sectorplan worden door de hogescholen uitgevoerd. Dit zijn de afspraken volgens de drie in het Sectorplan geformuleerde lijnen, plus de in het Sectorplan genoemde generieke maatregelen. Deze afspraken beslaan alle disciplines in het kunstonderwijs (januari 2011).

Stap 6

De programmacoördinatie maakt een outline voor een extra inhoudelijke verdieping van het Sectorplan: een houtskoolschets. Dit betreft de disciplines Muziek en Autonome Beeldende kunst en Vormgeving (januari 2012).

Stap 7

De programmacoördinatie houdt gesprekken met stakeholders en deskundigen uit het werk- en beroepenveld om de ambities te toetsen (januari/februari 2012).

Stap 8

De conclusies en de houtskoolschets voor de betreffende disciplines worden voorgelegd aan de bestuurders van de hogescholen met kunstonderwijs (maart 2012).

Stap 9

De programmacoördinatie stelt de definitieve conclusies op (maart 2012).

Deze conclusies zullen, na goedkeuring door de bestuurders van de betrokken hogescholen, de basis vormen voor de prestatieafspraken van de individuele hogescholen met het ministerie van OCW.

Stap 10

De programmacoördinatie maakt een rapportage over de voorgenomen uitvoering van het Sectorplan door het kunstonderwijs aan de hand van de drie programmalijnen uit het Sectorplan, de daarin genoemde generieke maatregelen, en de houtskoolschets voor Muziek en Autonome Beeldende Kunst en Vormgeving (april 2012).

Daarna zal jaarlijks door de hogescholen een voortgangsrapportage worden opgesteld over de voortgang van de uitvoering van het Sectorplan. De eerste voortgangsrapportage verschijnt in juni 2013.

3. Agenda kunstonderwijs

De sector kunstonderwijs

Dit hoofdstuk bevat de elementen voor de sector kunstonderwijs die een uitwerking zijn van de drie programmaliijnen uit het Sectorplan. Deze elementen zijn voor iedere instelling onderdeel van de 'Agenda kunstonderwijs' voor de prestatieafspraken die zij met OCW maken in 2012 ter uitvoering van de Strategische Agenda Hoger Onderwijs.

Onder de randvoorwaarde dat de hogescholen de middelen die gepaard gaan met de reductie in de instroom mogen behouden voor kwaliteitsversterking, hebben zij in het Sectorplan aangegeven verder te willen investeren in de kwaliteit van hun onderwijs.

De sector kunstonderwijs zal investeren op de volgende terreinen: 1. voorzieningen voor jong talent en voortrajecten; 2. verbetering van de kwaliteit van de bacheloropleidingen 3. versterking van de top (masteropleidingen en onderzoek). In het Sectorplan hebben de hogescholen aangegeven met welk percentage zij op deze drie terreinen willen investeren. Per instelling wordt daarbij een verschillend accent gekozen, afhankelijk van het aangescherpte profiel van de opleiding, bewezen kwaliteit, en de omgeving. Op welke concrete punten de hogescholen ten aanzien van deze terreinen in de kwaliteit willen investeren, leggen zij neer in hun individuele instellingsplannen ten behoeve van hun prestatieafspraken. De instellingen worden door de programmacoördinatie gestimuleerd tot concrete invulling te komen in het voorjaar van 2012, die in samenhang is met de ambities uit het Sectorplan.

Bij de aanscherping van de profilering van de kunsthogescholen gaat het om het nader expliciteren en onderbouwen van het gewenste profiel van iedere hogeschool op basis van bewezen kwaliteit, kritische massa en de behoeften van de kunstpraktijk (in brede betekenis). In bepaalde gevallen kan dat betekenen dat nadere bundeling van opleidingen nodig kan zijn om de vereiste kritische massa te behalen. Te denken valt aan relatief kleine masteropleidingen en bepaalde onderdelen van bacheloropleidingen.

Wat betreft de samenwerking zullen hogescholen in ieder geval afspraken maken ten aanzien van: nauwe samenwerking bij audities en doorverwijzing, betrokkenheid van externe deskundigen bij afstudeerwerken, transparantie in het opleidingsaanbod van masters, afspraken over de aanbidding van masters en kritische massa, samenwerking tussen lectoraten en gezamenlijk onderzoek.

Investerings vinden plaats (met inachtneming van de in het Sectorplan genoemde randvoorwaarden) in de voorzieningen voor jong talent die kwalitatief worden versterkt en uitgebouwd. Voor jong talent in muziek en dans komt er tevens een aparte voorziening voor toptalent. Door te investeren in het masteraanbod en het vraaggestuurd onderzoek, draagt het kunstonderwijs bij aan de kwaliteit van de creatieve sector en de innovatie daarvan. De hogescholen komen met voorstellen voor de landelijke zwaartepunten in het praktijkgericht onderzoek.

In de komende periode worden deze punten verder uitgewerkt en zal de programmacoördinatie hierover conclusies opstellen (maart 2012).

In het Sectorplan hebben de hogescholen afgesproken, dat jaarlijks minder studenten tot met name de opleidingen Muziek en Autonome Beeldende Kunst worden toegelaten dan nu het geval is. Daarnaast hebben de instellingen kritisch gekeken naar de instroom bij de opleidingen Vormgeving, Dans, en Theater en zullen zij ook op die terreinen tot een reductie van de instroom komen. Omdat het hier voor de betrokken hogescholen om substantiële ingrepen gaat, hebben zij de staatssecretaris van OCW gevraagd een voorziening te treffen voor frictiekosten.

In het Sectorplan hebben de hogescholen concreet aangegeven met welke percentages zij de instroom willen reduceren. De peildatum voor de afname van het volume van de instroom is 1 oktober 2010. In het studiejaar 2015-2016 zullen de hogescholen de door hun aangegeven reductie hebben gerealiseerd. De navolging van de afspraken uit het Sectorplan ten aanzien van de reductie in de instroom, leiden tot minder ingeschreven studenten in het studiejaar 2015-2016. De instellingen maken in hun individuele instellingsplannen inzichtelijk in welke stappen zij tot de beoogde reductie komen. Die stappen starten vanaf het studiejaar 2012-2013 en

lopen door tot en met het studiejaar 2015-2016. De hogescholen bepalen zelf in welke stappen zij het doel gaan realiseren.

Autonome Beeldende kunst en Vormgeving

In het Sectorplan hebben de hogescholen met elkaar afgesproken tot een reductie van de instroom te komen voor de bacheloropleidingen Autonome Beeldende Kunst (ABK) en Vormgeving in studiejaar 2015-2016.

Deze reductie varieert per betrokken instelling met een bandbreedte tussen de 10% en 28% reductie. In het Sectorplan is opgenomen welke hogescholen met welk percentage een reductie in het studiejaar 2015-2016 hebben bewerkstelligd. Iedere instelling werkt voor zichzelf uit in welke stappen dat doel in 2015-2016 wordt gerealiseerd.

Voor de disciplines Autonome Beeldende Kunst en Vormgeving wordt, net als voor Muziek, bovendien een nadere inhoudelijke verdiepingsslag gemaakt, zie hoofdstuk 7.

Muziek

In het Sectorplan hebben de hogescholen met elkaar afgesproken tot een reductie van de instroom te komen voor de bacheloropleidingen Muziek in studiejaar 2015-2016.

Deze reductie varieert per betrokken instelling met een bandbreedte tussen de 7% en 18% reductie. In het Sectorplan is opgenomen welke hogescholen met welk percentage een reductie in het studiejaar 2015-2016 hebben bewerkstelligd. Iedere instelling werkt voor zichzelf uit in welke stappen dat doel in 2015-2016 wordt gerealiseerd.

Onder de brede noemer van de bacheloropleiding Muziek worden verschillende afstudeerrichtingen aangeboden, zoals directie, compositie, popmuziek, jazz, klassieke muziek, oude muziek. De reductie ten aanzien de instroom betreft vooral de onderdelen jazz en klassieke muziek.

Voor deze discipline wordt een nadere inhoudelijke verdiepingsslag gemaakt, zie hoofdstuk 6.

Dans

In het Sectorplan heeft een aantal hogescholen met elkaar afgesproken tot een reductie van de instroom te komen voor de bacheloropleidingen Dans in studiejaar 2015-2016.

Deze reductie varieert per betrokken instelling met een bandbreedte tussen de 10% en 33% reductie. In het Sectorplan is opgenomen welke hogescholen met welk percentage een reductie in het studiejaar 2015-2016 hebben bewerkstelligd. Iedere instelling werkt voor zichzelf uit in welke stappen dat doel in 2015-2016 wordt gerealiseerd.

Onder de brede noemer Dans worden door hogescholen verschillende onderdelen aangeboden. De reductie betreft de instroom voor met name 'hedendaagse dans'.

Theater

In het Sectorplan heeft de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten het voornemen neergelegd om tot een reductie van de instroom te komen voor de bacheloropleiding Theater in studiejaar 2015-2016. Deze instelling werkt voor zichzelf uit in welke stappen het beoogde doel in 2015-2016 wordt behaald.

Kunstvakdocentopleidingen

In het Sectorplan wordt, voortbordurend op het advies van de Commissie Dijkgraaf, de noodzaak van versterking van de kunsteducatie en van de docentopleidingen in het kunstonderwijs benadrukt.

Voor de lerarenopleidingen in het hbo zijn de 'Kennisbases' ontwikkeld. In navolging daarvan zijn de docentopleidingen in het kunstvakonderwijs de discussie gestart over het ontwikkelen van een gezamenlijke kennisbasis die gericht is op de kunstvakken in het voortgezet onderwijs. Momenteel ontwikkelen de Kunstvakdocentopleidingen deze kennisbasis. De kennisbasis wordt ter externe legitimatie voorgelegd aan vertegenwoordigers van het werkveld. De oplevering is voorzien in januari 2012.

De hogescholen zullen in overleg met het werkveld onderzoeken of afgestudeerden adequaat worden opgeleid om onderwijs te verzorgen in de verschillende schoolsoorten, met name ook in de bovenbouw HAVO/VWO. De vraag wat de toekomstige ontwikkelingen zijn die van invloed zijn op de eisen die aan afgestudeerden worden gesteld, wordt daarbij meegenomen. Het advies van de Verkenningcommissie Kunstvakken, dat binnenkort wordt verwacht, wordt in dit verband met belangstelling tegemoet gezien.

De kunstvakdocentopleidingen leiden momenteel op tot een ongedeelde bevoegdheid voor zowel eerste graads als tweede graads. In een tweede stap zal in het onderzoek worden betrokken wat de uitkomsten ten aanzien van de aansluiting op het werkveld betekenen voor de structuur van de opleidingen.

Overigens wordt de professionalisering van de docenten in het kunstvakonderwijs verder versterkt door het verhogen van het opleidingsniveau van docenten. Waar dit zinvol en nu nog niet het geval is, zullen docenten worden gestimuleerd masteropleidingen te gaan volgen. Dat kunnen zowel vakinhoudelijke masters zijn, als masters die zich richten op het verder ontwikkelen van de professie 'educatie'.

4. Regionale inbedding

Onderwerp

Samenwerking en afstemming in de landsdelen tussen de hogescholen met kunstonderwijs. Dit betreft de drie lijnen die in het Sectorplan zijn benoemd (voortrajecten, reductie en kwaliteitsversterking bacheloropleidingen, en versterking van de top).

Opdracht

Er ontstaat een schets per landsdeel waarbij de hogescholen de concrete mogelijkheden ten aanzien van samenwerking en afstemming in beeld hebben gebracht. Dat leidt tot een aanscherping van het profiel en tot een evenwichtig, toegankelijk en complementair opleidingsaanbod.

Werkwijze

De hogescholen voeren met elkaar per 'landsdeel' gesprekken over nadere samenwerking en afstemming. Daarbij is ook onderwerp van gesprek de aanscherping van de profilering van de kunsthogescholen. De hogescholen kiezen in interactie met de beroepspraktijk een scherper profiel voor hun kunstopleidingen. Deze worden neergelegd in de prestatieafspraken die iedere individuele instelling vóór de zomer van 2012 met het ministerie van OCW maakt.

Het gaat bij deze profilering om het nader expliciteren en onderbouwen van het gewenste profiel van iedere hogeschool op basis van bewezen kwaliteit, kritische massa en de behoeften van de kunstpraktijk. In bepaalde gevallen kan dit betekenen dat nadere bundeling van opleidingen of differentiaties in opleidingen nodig is om de vereiste kritische massa te behalen. Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen reeds bestaande opleidingen, specialistische opleidingen die door slechts één hogeschool worden aangeboden en nieuwe opleidingen. Bij reeds bestaande opleidingen dienen de hogescholen in hun gesprekken conclusies te formuleren ten aanzien van het aanbieden van opleidingen. Conclusie kan zijn dat gezien de behoeften in de omgeving en het profiel van de hogeschool, een opleiding niet meer door (een) bepaalde hogeschool(-en) wordt aangeboden. In geval van een unieke opleiding met een zeer specifiek karakter kan het goed verdedigbaar zijn, dat met een gering aantal studenten de opleiding toch in een 'markt' voorziet. En bij het starten van nieuwe opleidingen maken de hogescholen met elkaar afspraken over de aanbieding van de opleiding, met inachtneming van de begrippen kwaliteit, kritische massa en profiel.

De gesprekken worden met name gevoerd in de volgende landsdelen:

- Noord (Hanzehogeschool Groningen, NHL Hogeschool).
- Oost (ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten, Christelijke Hogeschool Windesheim).
- West (Hogeschool der Kunsten Den Haag, Codarts Hogeschool voor de Kunsten, Gerrit Rietveld Academie, Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten, Hogeschool INholland, Hogeschool Rotterdam).
- Midden (Hogeschool voor de Kunsten Utrecht met verbinding naar andere relevante instellingen).
- Zuid (Hogeschool Zuyd, Fontys Hogescholen, Avans Hogeschool, Design Academy Eindhoven).

Uiteraard laat dit onverlet dat eveneens gesprekken plaatsvinden op nationaal niveau tussen de gezamenlijke opleidingen van alle kunsthogescholen. De resultaten uit deze gesprekken worden meegenomen in de regionale gesprekken, en vice versa.

Tijdsplanning

De gesprekken vinden plaats in november/december 2011 (de eerste fase is afgerond) en in januari 2012. Het 'eindbeeld' per landsdeel is voorzien in maart 2012.

5. Beroepspraktijk

Creatieve industrie

In de meest gebruikelijke definitie worden tot de creatieve industrie gerekend: de kunsten, media en entertainment en creatieve zakelijke dienstverlening¹. Afgestudeerden uit het kunstonderwijs vinden hun beroepspraktijk onder andere in deze Topsector. Het overgrote deel van de afgestudeerden bouwt als zzp'er aan een beroepspraktijk op verschillende 'podia'. Dat vraagt in alle disciplines van het kunstonderwijs om versterking van het ondernemerschap van afgestudeerden.

De programmacoördinatie zal eveneens gesprekken voeren met opleidingen buiten de definitie 'kunstonderwijs' volgens het croho, die ook opleiden voor de creatieve industrie.

Bij de multisectorale hogescholen vindt afstemming en herijking plaats tussen het kunstonderwijs en de opleidingen die buiten de definitie van het kunstonderwijs (volgens de definitie van het croho) vallen, maar die ook opleiden voor een beroepspraktijk in de creatieve industrie. De hogescholen, zowel monosectoraal als multisectoraal, bezien vanuit hun aangescherpte profiel wat de verbinding is met deze opleidingen. De programmacoördinatie stimuleert dat gesprek.

Aansluiting op de beroepspraktijk

Het overleg met het werkveld vindt plaats op drie niveaus: op dat van de individuele opleidingen, veelal met regionale vertegenwoordigers van het werk- en beroepenveld, op het niveau van de gezamenlijke opleidingen, en op landelijk verenigingsniveau. In de onderstaande tabel is dat inzichtelijk gemaakt. Bij de gesprekken op de niveaus 1 en 2 ligt het accent vooral op de inhoudelijke expertise van de vertegenwoordigers van werkveld en van beroepsorganisaties. Bij niveau 3 ligt het accent vooral op het niveau van beleidsmatige en bestuurlijke afstemming met het werk- en beroepenveld.

	Niveau kunstvakonderwijs	Werkveld en beroepsorganisaties, kunst-cultuursector, creatieve industrie.
1	Regio: individuele opleidingen	Vertegenwoordigers van het regionale werk- en beroepenveld. Structurele inbedding in de werkveldcommissie van iedere opleiding.
2	Landelijk per discipline: netwerken (dat zijn de gezamenlijke opleidingen georganiseerd per discipline).	Landelijke organisaties van disciplines. Organisatie van overleg verloopt via de sectorinstituten.
3	Overkoepelend: vereniging HBO-raad	Organisaties die de disciplines overstijgen, zoals: <ul style="list-style-type: none"> • VNO-NCW MKB Nederland • Federatie Cultuur • Raad voor Cultuur • Topteam Creative Industries • European League of Institutes of the Arts (ELIA)

Vanuit het werkveld bieden de sectorinstituten een goed aanknopingspunt voor de organisatie van het overleg. In vervolg op het convenant dat het kunstonderwijs met de sectorinstituten heeft gesloten, hebben inmiddels

¹ Advies Topteam Creatieve Industrie, Creatieve Industrie in topvorm en Minister van OCW, Minister van EZ, Waarde van Creatie, beleidsbrief Cultuur en Economie, 2009.

de eerste bijeenkomsten plaatsgevonden. Het kunstonderwijs zal samen met de sectorinstituten voorstellen ontwikkelen voor de organisatie van structureel (vervolg-)overleg met het werkveld, aangezien de meeste sectorinstituten door de aangekondigde bezuinigingen zullen worden geraakt.

In samenspraak met het werkveld heeft het kunstonderwijs de afgelopen jaren gewerkt aan de ontwikkeling van een landelijk kwalificatiestelsel, gebaseerd op wederzijdse afgestemde en goedgekeurde beroeps- en opleidingsprofielen. Momenteel vindt een inventarisatie plaats onder de gezamenlijke opleidingen om de bestaande opleidingsprofielen die enige tijd geleden tot stand zijn gebracht, te actualiseren. Zie bijlage 4 voor nadere informatie. De opleidingen besteden nadrukkelijk aandacht aan het thema (zelfstandig cultureel) ondernemerschap bij de actualisering van de opleidingsprofielen in afstemming met de externe gesprekspartners².

De hogescholen hebben zich voorgenomen dat alle opleidingsprofielen, voor zover aan de orde, in het studiejaar 2013 zijn geactualiseerd.

Verbeteren kwalitatieve en kwantitatieve gegevens

De HBO-raad is in gesprek met OCW en met vertegenwoordigers van het werkveld over het verbeteren van het inzicht in de kwalitatieve en de kwantitatieve gegevens.

Het CBS maakt in opdracht van OCW rapportages over de arbeidsmarktgegevens van kunstenaars. In verschillende slagen worden deze gegevens verbeterd. Met de recente oplevering van het CBS-rapport over de aansluiting op de arbeidsmarkt 'Kunstenaars in breder perspectief'³ is een stap gezet. In een werkconferentie met vertegenwoordigers van het werkveld zal vervolgens bezien worden hoe tot verdere verbetering kan worden gekomen.

Jaarlijks verschijnt de HBO-raad monitor. De meest recente gegevens⁴ tonen een verbetering aan in de arbeidsmarktpositie van afgestudeerden uit het HBO-kunstonderwijs. In overleg met OCW wordt bezien of en hoe de gegevens van de monitor kunnen worden uitgebreid zodat dit leidt tot verdere verbetering van een helder inzicht in de arbeidsmarktpositie.

---

² Conform de aanbevelingen van de commissie-Dijkgraaf en de motie van het lid De liefde c.s., Tweede Kamer, vergaderjaar 2011-2012, 33 000 VIII, nr. 34.

³ Kunstenaars in breder perspectief, Kunstenaars, kunstopleiding en arbeidsmarkt, CBS 2011.

⁴ HBO-raad monitor, De arbeidsmarktpositie van afgestudeerden van het HBO, HBO-raad, Juli 2011.

6. Muziek

Onderwerp

Houtskoolschets voor de discipline Muziek.

Opdracht

De houtskoolschets betreft een inhoudelijke verdiepingsslag. Dit betreft de concrete maatregelen ten aanzien van de reductie in de instroom, de concrete maatregelen voor kwaliteitsverbetering en bovendien de (regionale) samenwerking ten behoeve van (kwetsbare) opleidingen, profilering en de keuzes die daaruit voortvloeien. Hieronder wordt ook begrepen het bezien van de landelijke zwaartepunten in het praktijkgericht onderzoek en het aanbod van de masteropleidingen. Het is de ambitie van de kunsthogescholen om met elkaar de mogelijkheden te bezien op welke punten zij met elkaar de kwaliteit nog verder kunnen versterken in de verdere lijn van het Sectorplan en de aanbevelingen van de commissie Dijkgraaf.

Werkwijze

Het Sectorplan kunstonderwijs vormt de basis voor de inhoudelijke verdieping. De gesprekken met de bestuurders en de beantwoording van de questionnaire zullen nadere gegevens opleveren.

De betrokken hogescholen voeren waar nodig en wenselijk in hun regio overleg hoe zij tot verdere kwaliteitsversterking van het muziekonderwijs zullen komen door selectie, focus en samenwerking. De programmacoördinatie begeleidt dit proces.

De programmacoördinatie constateert dat onder de noemer Muziek vele onderdelen worden aangeboden. Het is daarom nodig om 'diep' in hart van de opleidingen te kijken om te kunnen bezien wat de mogelijkheden zijn om tot nadere samenwerking of tot nadere bundeling van onderdelen te kunnen komen.

Om het bestuurlijk proces te ondersteunen zal aan het netwerk 'Muziek' (het overleg van de gezamenlijke opleidingen) worden gevraagd wat de mogelijkheden zijn ten aanzien van de regionale inbedding wat betreft de nauwere samenwerking tussen de opleidingen van de conservatoria/academies; de samenwerking bij audits; de gezamenlijke doorverwijzing naar de opleiding die het beste bij die betreffende student past; en hoe de kwaliteit van en de borging van de kwaliteit van de (eindexamen)werken en (eindexamen)presentaties van studenten kan worden verbeterd door het betrekken van deskundigen uit de beroepspraktijk.

Tijdsplanning

De programmacoördinatie komt in maart 2012 tot een afronding van de inhoudelijke verdiepingsslag voor Muziek.

7. Autonome Beeldende Kunst en Vormgeving

Onderwerp

'Houtskoolschets' voor de discipline Autonome Beeldende Kunst en Vormgeving.

Opdracht

De houtskoolschets betreft een inhoudelijke verdiepingsslag. Dit betreft in ieder geval de concrete maatregelen ten aanzien van de reductie in de instroom, de concrete maatregelen voor kwaliteitsverbetering en bovendien de samenwerking ten behoeve van (kwetsbare) opleidingen, profilering en de keuzes die daaruit voortvloeien. Hieronder wordt ook begrepen het bezien van de landelijke zwaartepunten in het praktijkgericht onderzoek en het aanbod van de masteropleidingen.

Werkwijze

Door middel van gesprekken met verantwoordelijke bestuurders en de beantwoording van de questionnaires, schetst de programmacoördinatie een beeld op nationaal en regionaal niveau. Om het bestuurlijk proces te ondersteunen zal aan het netwerk 'Beeldend' (het overleg van de gezamenlijke opleidingen) worden gevraagd wat de mogelijkheden zijn ten aanzien van de regionale inbedding ten aanzien van de nauwere samenwerking tussen opleidingen; en hoe de kwaliteit van en de borging van de kwaliteit van de (eindexamen)werken en (eindexamen)presentaties van studenten kan worden verbeterd door het betrekken van deskundigen uit de beroepspraktijk.

Tijdsplanning

De programmacoördinatie komt in maart 2012 tot een afronding van de inhoudelijke verdiepingsslag voor Autonome Beeldende Kunst en Vormgeving.

Bijlagen

---

1. Opdracht programmacoördinatie, HBO-raad, 19 september 2011.
2. De questionnaire 'Agenda Kunstonderwijs', HBO-raad/programmacoördinatie Sectorplan kunstonderwijs, 19 oktober 2011.
3. Overzicht betrokken hogescholen met kunstonderwijs, 13 december 2011.
4. Plan van aanpak actualisering opleidingsprofielen kunstonderwijs, HBO-raad/sectoraal adviescollege kunstonderwijs, 18 november 2011.
5. Beleidsreactie sectorplan kunstvakonderwijs 'Focus op Toptalent', OCW, 24 oktober 2011.

HBO raad
vereniging van hogescholen

Gerrit Rietveld Academie
De heer T. van Grootheest
Fred. Roeskestraat 96
1076 ED AMSTERDAM

Prinsessegracht 21
Postbus 123
2501-CC Den Haag
t (070) 312 21 21
f (070) 312 21 00
e-mail: zimmerman@hbo-raad.nl

Doorkiesnummer
070 - 312 21 08
Datum
19 september 2011
Ons kenmerk
11-1511.bs
Onderwerp
Programma-coördinatie plan van
aanpak sectorplan kuo

Geachte heer Van Grootheest,

Het sectorplan voor het kunstonderwijs 'Focus op toptalent' is door de bestuurders van de kunsthogescholen vastgesteld. De uitwerking van het sectorplan is programmatisch met een implementatietermijn van vier jaar. In een tot stand te brengen plan van aanpak dient op heldere wijze te worden geformuleerd wat, wanneer en door wie moet worden opgepakt en gerealiseerd.

In het sectorplan is opgenomen dat de uitwerking van het sectorplan en de uitvoering van het programma plaatsvinden onder begeleiding van een programmacoördinator. Hierbij benoemen wij u tot programmacoördinator in een duoschap samen met Nienke Meijer. U voert samen de programmacoördinatie ter uitvoering van het sectorplan voor het kunstonderwijs en wordt daarbij secretariael ondersteund door het bureau van de HBO-raad. Wij zijn verheugd dat u mondeling reeds heeft aangegeven hiertoe bereid te zijn.

In het proces kunnen twee fasen worden onderscheiden. In de eerste plaats de totstandkoming van het plan van aanpak. In de tweede fase de uitwerking van het plan van aanpak door de hogescholen.

De programmacoördinatoren zijn allereerst verantwoordelijk voor het opstellen van een plan van aanpak. Na de besluitvorming over het plan van aanpak heeft de programmacoördinatie een faciliterende en stimulerende rol bij de uitvoering van het plan van aanpak.

Uw opdracht luidt als volgt.

- Het opstellen van een plan van aanpak.
- Het bewaken van de samenhang tussen afzonderlijke plannen van de hogescholen.
- Het bevorderen van de onderlinge afstemming tussen de hogescholen en tussen de hogescholen en de kunstpraktijk.
- Het stimuleren van de voortgang.
- Het adviseren van de hogescholen over de uitvoering van de aspecten die in het sectorplan aan de orde zijn.
- De programmacoördinatoren verzoeken de hogescholen informatie aan te leveren ter uitvoering van het sectorplan.

Het opstellen van het plan van aanpak is gericht op de uitwerking en operationalisering van het sectorplan. In het plan van aanpak zullen de programmacoördinatoren concreet omschrijven op welke wijze en op welke termijn de hogescholen de maatregelen uit het sectorplan implementeren. Algemeen uitgangspunt is het inzichtelijk maken van de wijze waarop de hogescholen de kwaliteit van het kunstonderwijs verder zullen versterken volgens de drie in het sectorplan benoemde programmalijnen:

1. voortrajecten,
2. reductie en kwaliteitsverbetering en
3. versterking van de top.

Per discipline wordt in het plan van aanpak een nadere visie beschreven op de beoogde kwaliteit op een termijn van vier jaar en in samenhang daarmee worden de maatregelen aangegeven, gekoppeld aan een tijdspad, die aan de kwaliteitsverbetering een bijdrage leveren.

Het plan van aanpak beschrijft de onderdelen waarbij het primaat bij de afzonderlijke hogescholen ligt, en onderdelen die hogeschool overstijgend zijn en meer gezamenlijk moeten worden opgepakt. In het plan van aanpak wordt beschreven op welke wijze de onderdelen die hogeschooloverstijgend zijn verder zullen worden uitgewerkt, en op elk moment dit zal dienen te leiden tot nadere besluitvorming en wie hiervoor verantwoordelijk zijn.

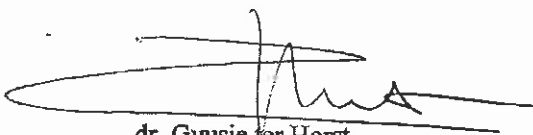
In het plan van aanpak wordt het proces beschreven dat is gericht op nadere profilering van de kunsthogescholen. Het gaat bij deze nadere profilering om het nader expliciteren en onderbouwen van het gewenste profiel van iedere hogeschool op basis van beschreven kwaliteit, kritische massa en de behoeften van de kunstpraktijk. In bepaalde gevallen kan dit betekenen dat nadere bundeling van opleidingen nodig kan zijn om de vereiste kritische massa te behalen. De verantwoordelijkheid voor dit proces ligt bij de afzonderlijke hogescholen. In het plan van aanpak wordt beschreven op welke wijze wordt voorzien in samenhang tussen de afzonderlijke plannen van hogescholen.

Het plan van aanpak beschrijft tevens de wijze waarop opleidingen buiten het kunstonderwijs, doch gericht op 'creative industries', worden betrokken bij de implementatie van het sectorplan.

Wij verzoeken de programmacoördinatoren vóór 1 november 2011 te rapporteren aan het bestuur van de HBO-raad met het concept plan van aanpak. Na bespreking in het bestuur van de HBO-raad, wordt het concept plan van aanpak aan het bestuurlijk overleg van de kunsthogescholen voorgelegd. Vervolgens zal het bestuur met u in overleg treden over de concretisering van uw opdracht in fase 2.

Tot slot wensen wij u veel succes bij uw opdracht.

Het bestuur,

dr. Guusje ter Horst,
voorzitter

drs. Ad de Graaf,
secretaris

Bijlage

Tijdschema 2011-2012

Actoren	Datum	Agenda
Bestuur HBO-raad	24 augustus 2011	Vervolg sectorplan Besluitvorming programmacoördinator
Programmacoördinatie	1 september 2011	Van start
Bestuurscommissie kuo	8 september 2011	Plan van aanpak
Bestuurlijk overleg met OCW	september 2011	Verwachtingen stas Randvoorwaarden
Bestuurscommissie kuo	6 oktober 2011	Advies aan bestuur over plan van aanpak
Bestuur HBO-raad	oktober 2011	Besluitvorming over plan van aanpak
Bestuurlijk overleg kuo hogescholen	oktober 2011	Besluitvorming over plan van aanpak
	1 november 2011	Oplevering plan van aanpak
Algemene Vergadering	november 2011	Informereren
Bestuurlijk overleg met OCW	november 2011	Onderdeel kuo als onderdeel hoofdlijnenakkoord SA hoger onderwijs OCW
Individuele hogescholen	voorjaar 2012	Individuele prestatieafspraken met OCW (in proces van SA hoger onderwijs)
Bestuur HBO-raad	juni 2012	Voortgangsrapportage svz uitwerking sectorplan (jaarlijks)

HBO raad
vereniging van hogescholen

Fontys Hogescholen
Mevrouw drs. E.C. Meijer
Postbus 347
5600 AH EINDHOVEN

Prinsessegracht 21
Postbus 123
2501 CC Den Haag
t (070) 312 21 21
f (070) 312 21 00
e-mail: zimmerman@hbo-raad.nl

Doorkiesnummer
070-312 21 00
Datum
19 september 2011
Oms kenmerk
11-1510.bs
Onderwerp
Programma-coördinatie plan van
aanpak sectorplan kuo

Geachte mevrouw Meijer,

Het sectorplan voor het kunstonderwijs 'Focus op toptalent' is door de bestuurders van de kunsthogescholen vastgesteld. De uitwerking van het sectorplan is programmatisch met een implementatietermijn van vier jaar. In een tot stand te brengen plan van aanpak dient op heldere wijze te worden geformuleerd wat, wanneer en door wie moet worden opgepakt en gerealiseerd.

In het sectorplan is opgenomen dat de uitwerking van het sectorplan en de uitvoering van het programma plaatsvinden onder begeleiding van een programmacoördinator. Hierbij benoemen wij u tot programmacoördinator in een duoschap samen met Tijmen van Grootheest. U voert samen de programmacoördinatie ter uitvoering van het sectorplan voor het kunstonderwijs en wordt daarbij secretariael ondersteund door het bureau van de HBO-raad. Wij zijn verheugd dat u mondeling reeds heeft aangegeven hiertoe bereid te zijn.

In het proces kunnen twee fasen worden onderscheiden. In de eerste plaats de totstandkoming van het plan van aanpak. In de tweede fase de uitwerking van het plan van aanpak door de hogescholen.

De programmacoördinatoren zijn allereerst verantwoordelijk voor het opstellen van een plan van aanpak. Na de besluitvorming over het plan van aanpak heeft de programmacoördinatie een faciliterende en stimulerende rol bij de uitvoering van het plan van aanpak.

Uw opdracht luidt als volgt.

- Het opstellen van een plan van aanpak.
- Het bewaken van de samenhang tussen afzonderlijke plannen van de hogescholen.
- Het bevorderen van de onderlinge afstemming tussen de hogescholen en tussen de hogescholen en de kunstpraktijk.
- Het stimuleren van de voortgang.
- Het adviseren van de hogescholen over de uitvoering van de aspecten die in het sectorplan aan de orde zijn.
- De programmacoördinatoren verzoeken de hogescholen informatie aan te leveren ter uitvoering van het sectorplan.

Het opstellen van het plan van aanpak is gericht op de uitwerking en operationalisering van het sectorplan. In het plan van aanpak zullen de programmacoördinatoren concreet omschrijven op welke wijze en op welke termijn de hogescholen de maatregelen uit het sectorplan implementeren. Algemeen uitgangspunt is het inzichtelijk maken van de wijze waarop de hogescholen de kwaliteit van het kunstonderwijs verder zullen versterken volgens de drie in het sectorplan benoemde programmalijnen:

1. voortrajecten,
2. reductie en kwaliteitsverbetering en
3. versterking van de top.

Per discipline wordt in het plan van aanpak een nadere visie beschreven op de beoogde kwaliteit op een termijn van vier jaar en in samenhang daarmee worden de maatregelen aangegeven, gekoppeld aan een tijdpad, die aan de kwaliteitsverbetering een bijdrage leveren.

Het plan van aanpak beschrijft de onderdelen waarbij het primaat bij de afzonderlijke hogescholen ligt, en onderdelen die hogeschool overstijgend zijn en meer gezamenlijk moeten worden opgepakt. In het plan van aanpak wordt beschreven op welke wijze de onderdelen die hogeschooloverstijgend zijn verder zullen worden uitgewerkt, en op elk moment dit zal dienen te leiden tot nadere besluitvorming en wie hiervoor verantwoordelijk zijn.

In het plan van aanpak wordt het proces beschreven dat is gericht op nadere profilering van de kunsthogescholen. Het gaat bij deze nadere profilering om het nader expliciteren en onderbouwen van het gewenste profiel van iedere hogeschool op basis van beschreven kwaliteit, kritische massa en de behoeften van de kunstpraktijk. In bepaalde gevallen kan dit betekenen dat nadere bundeling van opleidingen nodig kan zijn om de vereiste kritische massa te behalen. De verantwoordelijkheid voor dit proces ligt bij de afzonderlijke hogescholen. In het plan van aanpak wordt beschreven op welke wijze wordt voorzien in samenhang tussen de afzonderlijke plannen van hogescholen.

Het plan van aanpak beschrijft tevens de wijze waarop opleidingen buiten het kunstonderwijs, doch gericht op 'creative industries', worden betrokken bij de implementatie van het sectorplan.

Wij verzoeken de programmacoördinatoren vóór 1 november 2011 te rapporteren aan het bestuur van de HBO-raad met het concept plan van aanpak. Na bespreking in het bestuur van de HBO-raad, wordt het concept plan van aanpak aan het bestuurlijk overleg van de kunsthogescholen voorgelegd. Vervolgens zal het bestuur met u in overleg treden over de concretisering van uw opdracht in fase 2.

Tot slot wensen wij u veel succes bij uw opdracht.

Het bestuur,

dr. Guusje ter Horst,
voorzitter

drs. Ad de Graaf,
secretaris

Bijlage

Tijdschema 2011-2012

Actoren	Datum	Agenda
Bestuur HBO-raad	24 augustus 2011	Vervolg sectorplan Besluitvorming programmacoördinator
Programmacoördinatie	1 september 2011	Van start
Bestuurscommissie kuo	8 september 2011	Plan van aanpak
Bestuurlijk overleg met OCW	september 2011	Verwachtingen stas Randvoorwaarden
Bestuurscommissie kuo	6 oktober 2011	Advies aan bestuur over plan van aanpak
Bestuur HBO-raad	oktober 2011	Besluitvorming over plan van aanpak
Bestuurlijk overleg kuo hogescholen	oktober 2011	Besluitvorming over plan van aanpak
	1 november 2011	Oplevering plan van aanpak
Algemene Vergadering	november 2011	Informereren
Bestuurlijk overleg met OCW	november 2011	Onderdeel kuo als onderdeel hoofdlijnenakkoord SA hoger onderwijs OCW
Individuele hogescholen	voorjaar 2012	Individuele prestatieafspraken met OCW (in proces van SA hoger onderwijs)
Bestuur HBO-raad	juni 2012	Voortgangsrapportage svz uitwerking sectorplan (jaarlijks)

Agenda Kunstonderwijs

Agenda per instituut, per discipline (in ieder geval muziek/conservatoria) en per landsdeel (Noord, West-Oost en Zuid).

Voor de beantwoording van de vragen geven wij u het volgende motto mee.

*Zo **concreet** mogelijk zodat de programma-coördinatoren een helder beeld krijgen van de bewegingen die de verschillende instellingen maken.*

*Zo **inspirerend** mogelijk zodat een helder toekomstperspectief wordt opgebouwd voor het kunstonderwijs in Nederland (input voor KUO kaart van Nederland).*

*Zo **bondig** mogelijk. Voor de werkbaarheid verzoeken wij u er naar te streven voor het totaal aan antwoorden niet meer dan twee A-4 te gebruiken.*

1. In het Sectorplan is voor 2016 x% reductie in de bacheloropleidingen afgesproken en x% voor kwaliteitsverbetering.
Voor uw hogeschool is dit x% reductie voor opleiding x en x% kwaliteitsverbetering. Geef een korte beschrijving van de sterke en van de kwetsbare opleidingen (kwetsbaar in de betekenis van kleine instroom/kleine klassen en/of verslechterd arbeidsmarktperspectief).
  - Geef voor de komende collegejaren (2012, 2013, 2014, 2015) aan hoe u deze reductie gaat realiseren.
  - Met welke opleidingen gaat u stoppen?
  - Met welke opleidingen gaat u een samenwerking aan met een andere hogeschool?
  - Welke wensen heeft u ten aanzien van (nieuwe) opleidingen?
  - Geef voor de komende collegejaren (2012, 2012, 2014, 2015) aan hoe u in de kwaliteit van het onderwijs gaat investeren, zichtbaar voor studenten, docenten en het werkveld.
2. Hoe ziet uw instellingsprofiel eruit in 2016, welke stappen worden gemaakt (door u en de collega's waarmee u samenwerkt) in een grove meerjarenplanning om hier te komen?
3. Geef aan op welke gebieden de hogeschool zich wil profileren, welke keuzes er gemaakt worden.
  - a. Welk centre(s) of expertise wilt u starten en met wie?
  - b. Welke profilering kiest u toegesneden op uw aanbod van kuo-opleidingen? Bijvoorbeeld wat betreft studenten, wervingsgebied, didactisch concept, lestaal, etc.
  - c. Keuze in de voortrajecten (toeleiding talent, vooropleidingen, samenwerking).
  - d. Keuze in het bachelorprogramma (krimp, stabilisatie en/of samenwerking).
  - e. Keuze in het masterprogramma (krimp, samenwerking en/of ontwikkeling nieuwe masters in "witte vlekken"gebieden in relatie tot het werkveld), onderzoek en lectoraten.

4. In het Sectorplan is tevens een aantal generieke maatregelen genoemd (met name de versterking van de internationale positie van het kuo en de verbetering van de aansluiting met het werkveld). Op welke concrete wijze draagt uw hogeschool hieraan bij?

Overzicht betrokken hogescholen met kunstonderwijs

- Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
- ArtEZ Hogeschool voor de Kunsten
- Avans Hogeschool
- Christelijke Hogeschool Windesheim
- Codarts Hogeschool voor de Kunsten
- Design Academy Eindhoven
- Fontys Hogescholen
- Gerrit Rietveld Academie
- Hanzehogeschool Groningen
- Hogeschool Helicon
- Hogeschool der Kunsten Den Haag
- Hogeschool Inholland
- Hogeschool Rotterdam
- Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
- Hogeschool Zuyd
- NHL Hogeschool

Plan van aanpak actualisering opleidingsprofielen kunstonderwijs

---

Aanleiding

In het sectorplan kunstonderwijs kondigen de hogescholen aan dat zij de landelijke opleidingsprofielen in 2012/2013 zullen actualiseren. Met de actualisering van de profielen geven de hogescholen uitvoering aan de maatschappelijke wens om binnen het kunstvakonderwijs meer aandacht in de curricula te geven aan competenties op het gebied van ondernemerschap en onderzoeksvaardigheden. Voor de actualisering zullen de hogescholen voortbouwen op de bestaande opleidingsprofielen, die oorspronkelijk vanaf 1999 zijn ontwikkeld en zijn gebaseerd op de beroepsprofielen die door de Projectorganisatie Kunstvakonderwijs in samenspraak met de beroepspraktijk en onderwijsveld zijn opgesteld als beschrijving van de startkwalificaties in de toen onderscheiden disciplines. De mate waarin sindsdien de profielen zijn bijgesteld verschilt per discipline. De lerarenopleidingen verwachten begin 2012 een actueel profiel op te leveren, de aanpassingen bij andere opleidingen moeten grotendeels nog starten. Deze actualisering moet er toe leiden dat de opleidingsprofielen voldoende blijven aansluiten op de werkelijkheid en dynamiek van het werk- én onderwijsveld.

Dat betekent dat in het komende kalenderjaar 2012 veel werk moet worden verricht en in de eerste helft van 2013 veel overleg voor de validering aan de orde is. Het hier voorliggende plan van aanpak beschrijft de activiteiten die nodig zijn om dit te realiseren. Zowel op product- als procesniveau.

Voor de op te leveren profielfragmenten geldt het onlangs gesloten convenant voor het werkveldoverleg als primair bestuurlijk kader. Daarin zijn de relevante actoren en hun onderscheiden rollen benoemd. Kortweg: de sectorinstituten organiseren het werkveldoverleg binnen de eigen discipline en zijn primair verantwoordelijk voor de opstelling van het beroepsprofiel. De landelijke opleidingsnetwerken van de HBO-raad stellen de opleidingsprofielen op en dragen via de sectorinstituten zorg voor validatie. De in het convenant vastgelegde werk-, communicatie- en besluitvormingsprocessen maken onderdeel uit van dit plan van aanpak (zie bijlage 1).

Een van de centrale vragen betreft de relatie tussen “discipline” en “beroep”. Deze is minder één op één voorheen. Er is meer sprake van kennisdomeinen en kennisbronnen voor specifieke deskundigheden - en een scala aan nieuwe en oudere beroepscontexten en rollen, waarvoor wisselende en 'gemengde' competenties vereist zijn. In een zeer competitieve en steeds meer op innovatie gerichte beroepsomgeving is 'meerwaarde' essentieel, naast een professionele houding en basisvaardigheden. Interdisciplinariteit en vaardigheden op dat terrein zullen steeds belangrijker worden. Een relatief klein gedeelte van de beroepspraktijk is nog steeds gericht op 'zuivere' professionele kunstbeoefening op de aloude platforms (schouwburg, concertzaal en museum / galerie). Maar dit betreft een beperkt deel van de afgestudeerden van het kunstonderwijs.

De context waarin deze activiteiten moeten worden verricht is bijzonder dynamisch. De uitwerking van het sectorplan kunstonderwijs zal zeker consequenties hebben voor (de formulering van) de opleidingsprofielen. De actualisering van de profielen zal echter met urgentie ter hand moeten worden genomen om per 2012/2013 op te kunnen leveren. Maar dat vergt wel een voorziening in het plan van aanpak voor de aan- en bijsturing van het werkproces en de randvoorwaarden.

Belangrijk gegeven voor het proces is dat de (meeste) sectorinstituten als gevolg van de overheidsbezuiniging op de cultuursector per 1 januari 2013 niet meer als zodanig zullen bestaan. Er zal tijdens de rit een vervangend arrangement moeten worden ontwikkeld. Ook dat is onderdeel van het plan van aanpak.

Stappen

Op hoofdlijnen dienen de volgende stappen te worden gezet tot september 2013:

Stap 1. Beschikbaar komen van actuele en toekomstgerichte beroepsprofielen in de onderscheiden disciplines. Hier ligt primair een taak voor de sectorinstituten.

Stap 2. Deze beroepsprofielen worden door werkveld en hogescholen vastgesteld als inhoudelijk kader voor het onderwijsaanbod.

Stap 3. Hogescholen stellen op basis van deze beroepsprofielen opleidingsprofielen op.

Stap 4. Deze opleidingsprofielen worden ter validatie met het werkveld besproken conform de bestuurlijke afspraken in het convenant.

Stap 5. Bestuurlijk vaststelling van de opleidingsprofielen door de hogescholen; opname in de Informatiebank op de website van de HBO-raad.

De uitvoering van deze activiteiten ligt primair bij de kuo-netwerken in hun rol van Landelijk opleidingsoverleg en de sectorinstituten. Veel zaken moeten nog worden opgestart, maar er zijn ook veel lopende ontwikkelingen waarbij kan worden aangesloten. Dit vraagt om goede coördinatie en communicatie. Het sectoraal adviescollege zal hier een rol vervullen, zowel op inhoudelijk niveau tussen de opleidingsoverleggen, als in de koppeling naar het bestuurlijke niveau.

Het sectoraal adviescollege kunstonderwijs zal in overleg met de convenantpartners en kuo-netwerken een vertrekdocument opstellen (planning: november 2011) voor de start van de activiteiten dat kaders en richting zal geven aan de lopende en nieuwe activiteiten voor de profielformulering. In dit document zal ook de reikwijdte van de profielformulering worden bepaald, met name de vraag naar de uitbreiding van het huidige kwalificatiestelsel met nieuwe opleidingen en de dekkendheid van de huidige opleidingsoverleggen.

De in deze inleiding aangeduide te ondernemen activiteiten zullen veel tijd, inzet en energie vragen van de kuo-netwerken en extra investering in het overleg met het werkveld. In dit plan van aanpak zal ook ingegaan worden op de randvoorwaarden voor de uitvoering.

Doelstelling

- . De bestaande landelijke opleidingsprofielen worden geactualiseerd
- . Voor de nieuwe niet-unieke croho-opleidingen worden profielen opgesteld.
- . Voor unieke opleidingen wordt waar relevant een opleidingsprofiel opgesteld.
- . Voor de Associate degree (Ad-)opleidingen (waarop de corresponderende bacheloropleiding van toepassing is) wordt een standaard geformuleerd.
- . Voor de masteropleidingen wordt een standaard geformuleerd die aansluit op internationale referenties en de Dublin descriptoren.
- . Voor de dialoog met het werkveld over de beroeps- en opleidingsprofielen wordt een protocol opgesteld.

Activiteiten op netwerkniveau

De kuo-netwerken nemen initiatief voor het overleg met de voor hen relevante sectorinstituten. Eerste bespreking betreft de actualisering van de bestaande beroepsprofielen uit 1999 die als basis hebben gediend voor de huidige opleidingsprofielen. Waar beroepsprofielen ontbreken zullen deze worden opgesteld. Hier ligt een taak voor de sectorinstituten met de relevante vertegenwoordigers uit het werkveld. Geïnventariseerd moet worden welk bronnenmateriaal over werkveld en beroepspraktijk per discipline beschikbaar is, en welke relevante informatie ontbreekt en noodzakelijk moet worden vergaard. Uit deze analyse volgt de onderbouwing van de startkwalificaties van beroepsbeoefenaren gedifferentieerd naar niveau. Beroepsprofielen zullen breder beschrijvend moeten worden ingevuld,

gericht op de manier waarop het beroepenveld zich in al zijn verscheidenheid ontwikkelt en de relevantie daarvan voor het kunstonderwijs.

De kuo-netwerken maken een werkplan voor de actualisering van de opleidingsprofielen en het zo nodig opstellen van nieuwe profielen. Het werkplan voorziet in een evaluatie van de competentieprofielen binnen de hogescholen en de betekenis daarvan voor het overleg met het werkveld. De herformulering richt zich zowel op het domeinspecifieke inhoudelijke niveau als op het onderwijskundige aspect van de competentiebenadering. Voorts gaan de netwerken in op de noodzakelijke kennisbasis per opleiding. De definitie van de relevante kennis- (en vaardigheids-)basis in ieder van de kunst domeinen, muziek, toneel, dans, beeldende kunst, vormgeving, kunsteducatie etcetera is een nieuw en belangrijk onderdeel van het kwalificatiestelsel, naast het 'harde' deel van het stelsel dat bestaan uit in samenspraak tussen werkveld, experts en onderwijsveld vastgestelde actuele minimale startkwalificaties met aansluitend landelijk geldende (minimale) eindcompetentie-profielen voor de CROHO- bacheloropleidingen, die kwalificerend zijn voor de startende professional.

Bij de formulering van opleidingskwalificaties en kennisbases betrekken de netwerken hun werkveld. De kuo-netwerken betrekken hierbij ook internationaal opgestelde Tuning-documenten. De netwerken formuleren een van de algemene hbo-standaard afgeleide domeinspecifieke kuo-standaard.

Afstemming en overleg op sectoraal niveau

De kuo-netwerken stemmen hun activiteiten gedurende het werkproces onderling af ten behoeve van een samenhangend en dekkend kwalificatiestelsel. De netwerken overleggen daarover met het sectoraal adviescollege kunstonderwijs. Het sac-kuo maakt afspraken met de netwerken over de reikwijdte van de profielformulering. Aan de hand van het overzicht van het huidige kuo-onderwijsaanbod zoals opgenomen in bijlage 2, moet worden bepaald voor welke nieuwe opleidingen er een profiel moet worden opgesteld. Speciaal aandachtspunt daarbij zijn de unieke opleidingen. In het huidige kwalificatiestelsel, dat zich beperkt tot de bacheloropleidingen, is ook een landelijk profiel voor de unieke opleiding "Film en televisie" opgesteld. Er zijn inmiddels nieuwe unieke croho-bacheloropleidingen bijgekomen en enkele daarvan afgeleide Ad-opleidingen.

Inmiddels is het sac-kuo met de kuo-netwerken overeengekomen het kwalificatiestelsel uit te breiden met de masteropleidingen, waar het fenomeen van de unieke opleiding eerder regel is. Afsproken moet worden hoe hiermee om te gaan. Afsproken is om in ieder geval een masterstandaard te ontwikkelen. Voor de opleidingen op het gebied van circus bestaat nog geen landelijk opleidingsoverleg. Hierover moet worden afgesproken waar dit in het traject een plek krijgt.

Samenvatting regierol sac-kuo:

- Stimuleren overleg met sectorinstituten; ontwikkelen alternatief convenant ná 2012.
- Overleg met kuo-netwerken over het format voor een samenhangend kwalificatiestelsel.
- Bewaken aansluiting bij hbo-algemene ontwikkelingen (standaarden, kennisbases etc.)
- Onderhouden van het contact met het bestuurlijk niveau voor de eventuele bijsturing van het proces als gevolg de uitwerking van het sectorplan.
- Doorkoppelen van bestuurlijke aangelegenheden uit disciplineoverleg naar bestuurlijk niveau.

Het sac-kuo zal in overleg met de kuo-netwerken bezien of er een koppeling gelegd kan worden vanuit het werkveldoverleg van de hogescholen op lokaal niveau naar het landelijke niveau als alternatief voor het convenantsoverleg .

Tijdschema

oktober-november 2011	Opstarten overleg met sectorinstituten; Inrichten werkorganisatie netwerken, Inclusief overlegstructuur
december 2011-mei 2012	Actualiseren beroepsprofielen georganiseerd door sectorinstituten; Evaluatie opleidingsprofielen door netwerken; Inventarisatie en analyse bronnenmateriaal;
juni-oktober 2012	Bespreking beroepsprofielen; Eerste concept-geactualiseerde opleidingsprofielen; Sonderende bespreking concepten met werkveldvertegenwoordigers
november 2012	Bespreking concept-profielen tussen netwerken en met sac-kuo; Bespreking concept-profielen in bredere kring van hogescholen
december 2012-februari 2013	Eerste bespreking concept-profielen met werkveld via sectorinstituten;
maart-april 2013	Verwerking resultaten overleg en afwerking concepten
mei-juni 2013	Validatiebijeenkomsten onder nieuw arrangement werkveldoverleg
juli 2013	Bestuurlijke vaststelling opleidingsprofielen.

Randvoorwaarden

Binnen de Landelijke opleidingsoverleggen (de netwerken) zal tot medio 2012/2013 veel werk moeten worden verzet. De werkzaamheden zijn inhoudelijk als ook organisatorisch. Om het proces goed te laten lopen is ondersteuning noodzakelijk van een proces-coördinator. De proces-coördinator draagt namens het sac zorg voor voortgang van de werkzaamheden, afstemming tussen de betrokken partners en de oplevering van gevalideerde profielen.

Bijlage

Domein	Croho-opleiding	Profiel beschikbaar	Landelijk Opleidingsoverleg
Beeldende kunst en vormgeving	<i>Ad Interieurvormgever</i> <i>Ad Arts and crafts</i> B Autonome beeldende kunst B Vormgeving M Autonome beeldende kunst <i>M MFA schilderkunst</i> <i>M Fashion</i> <i>M Fotografie</i> M Grafisch ontwerpen M Interieurarchitectuur <i>M Interior architecture and retail design*</i> <i>M Media design and communication</i> <i>M MFA Interactive media and environments</i> <i>M MFA Theatervormgeving/heeldregie</i> <i>M Modevormgeving</i> <i>M Type and media</i> <i>M Typografie</i> <i>M Vormgeving</i> <i>M Vrije vormgeving</i>	Ja: B-profiel Ja: B-profiel Ja Ja Nee Nee Nee Nee Nee Ja Nee* Nee Nee Nee Nee Nee Nee Nee Nee	netwerk OBK
Muziek	<i>Ad Muziek (dirigent hafabra)</i> B Muziek <i>B Muziektherapie</i> M Muziek M Opera <i>M Sonologie</i>	Ja: B-profiel Ja Nee Nee Nee Nee	netwerk Muziek
Theater	B Theater M Theater	Ja Nee	netwerk Theater
Dans	<i>Ad Dans</i> B Dans M Choreografie <i>M Danstherapie</i>	Ja: B-profiel Ja Nee Nee	netwerk Dans
Film en televisie	<i>B Film en televisie</i> <i>M Film</i>	Ja Nee	netwerk Film en televisie
Kunstvakdocenten-opleidingen	B Beeldende kunst en vormgeving B Muziek B Theater B Dans M Kunsteducatie	Ja Ja Ja Ja Ja	KVDO Noot: er zijn 5 informele subnetwerken: beeldend, muziek, theater, dans en kunsteducatie
Bouwkunst	M Architectuur M Stedenbouw <i>M Landschapsarchitectuur</i>	Nee Nee Nee	netwerk LOBO
Circus	<i>B Circus Arts</i> <i>B Circus and performance art</i>	Nee Nee	Geen Landelijk opleidingsoverleg

* De afstudeerrichting voor interieurarchitect binnen deze masteropleiding ressorteert onder het landelijk profiel Master Interieurarchitectuur.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

> Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
326861

Datum 24 oktober 2011

Betreft Beleidsreactie sectorplan kunstvakonderwijs 'Focus op Toptalent'

Zoals ik in mijn brief van 10 juni jl. over het cultuurbeleid (Kamerstuk 32820, nr. 1, vergaderjaar 2010-2011) heb toegezegd, ontvangt u hierbij mijn beleidsreactie op het sectorplan¹ kunstvakonderwijs van de HBO-raad. Dit sectorplan bouwt voort op het rapport van de commissie Dijkgraaf en de gesprekken die onder leiding van het Regieorgaan Kunstvakonderwijs (commissie Brinkman) binnen de sector hebben plaatsgevonden. Bij het wetgevingsoverleg cultuur op 13 december 2010 heb ik toegezegd om in deze beleidsreactie tevens in te gaan op de arbeidsmarktmogelijkheden van studenten die een creatieve mbo-opleiding volgen. Tot slot geef ik in deze brief mijn reactie op de motie Van der Ham over de postacademische instellingen (Tweede Kamer 2010-2011, 32820 nr. 40).

Samenvatting sectorplan

De doelstelling van het sectorplan kunstvakonderwijs is het - in nauwe interactie met de beroepspraktijk - verder versterken van de kwaliteit en de profilering.

Doelen

- Het sectorplan ondersteunt hogescholen bij het verder versterken van de kwaliteit langs de lijnen van het rapport Dijkgraaf. Hogescholen zullen in interactie met de praktijk voor elke opleiding een scherper profiel kiezen. Daar waar nodig wordt de instroom aangepast aan de ontwikkelingen in de kunstpraktijk.
- De positie van Nederland als internationaal centrum voor kunst, kennis en creativiteit wordt duurzaam versterkt.

Om de kwaliteit en het profiel van het kunstvakonderwijs te versterken zet het sectorplan in op drie lijnen:

1. Landelijke reductie van de instroom van het aantal eerstejaarsstudenten bij bacheloropleidingen afgestemd op de arbeidsmarkt. Het gaat hierbij in het bijzonder om de opleidingen autonoom beeldende kunst, dans, muziek, vormgeving en theater.

Voornemens hogescholen

- Hogescholen realiseren in de looptijd van vier jaar van het sectorplan een reductie van het aantal opleidingsplaatsen bij een deel van de bacheloropleidingen die zich richten op de kunsten.
- Elke hogeschool komt tot een aanscherping van de profielkeuzes. Bij de instellingsplannen geven de hogescholen een nadere onderbouwing van de keuzes die zij maken bij verdere aanscherping van het profiel van hun

---

¹ http://www.hbo-raad.nl/hbo-raad/publicaties/doc_view/1416-sectorplan-kunstonderwijs-focus-op-toptalent?tmpl=component&format=raw

- kunstvakopleidingen. Waar de vereiste kritische massa ontbreekt, zullen hogescholen voorstellen doen om deze via bundeling toch te realiseren.
- Hogescholen komen in onderlinge afstemming tot een evenwichtig, toegankelijk en complementair opleidingsaanbod. Dat kan op regionaal niveau, maar ook andere vormen zijn mogelijk.
  - Elke hogeschool maakt vierjaarlijks, op basis van de eigen ambities, in het instellingsplan afspraken met OCW over te realiseren prestaties.
  - Hogescholen versterken in alle opleidingen de aandacht voor het functioneren in de creatieve beroepspraktijk. Daarbinnen zullen alle opleidingen substantieel aandacht besteden aan ondernemerschap.
2. Voorzieningen voor jong talent worden kwalitatief versterkt en uitgebouwd. Voor jong talent in muziek en dans komt er tevens een aparte voorziening voor toptalent.

Voornemens hogescholen

- Een substantiële bijdrage aan de kwaliteit en intensiteit van de binnen- en buitenschoolse kunst- en cultuureducatie.
  - Versterking van de instroom in de docentopleidingen voor de kunstvakken.
  - Verbetering van het opsporen van jong talent voor de opleidingen in het kunstvakonderwijs.
3. Door het uitbouwen van het masteraanbod en het versterken van de vraagsturing in het onderzoek, draagt het kunstvakonderwijs substantieel bij aan de kwaliteit van de creatieve sectoren en de innovatie daarvan.

Voornemens hogescholen

- De hogescholen komen in onderlinge afstemming tot een volwaardig palet van praktijkgerichte, specialistische masteropleidingen in alle creatieve disciplines.
- De aandacht voor het kwalitatieve en op de praktijk gerichte karakter van de masteropleidingen wordt versterkt. In beginsel zullen alle masteropleidingen externe experts inschakelen bij de toelatingsprocedures.
- Meer samenhang in het praktijkgericht onderzoek in het kunstvakonderwijs.

Beleidsreactie

Ik heb veel waardering voor de inhoudelijke keuzes die in het sectorplan worden gemaakt. Ook de gezamenlijkheid waarmee de keuzes worden gemaakt is een belangrijke stap voorwaarts. Positieve elementen zijn:

- 1) het reduceren van de instroom van opleidingen zoals autonoom beeldende kunst en muziek;
- 2) het investeren in de kwaliteit van het kunstvakonderwijs, waaronder de kwaliteit van de masteropleiding;
- 3) het versterken van de voorzieningen voor jong talent in het voortraject en ondernemerschap in de opleidingen;
- 4) de aandacht voor de lerarenopleidingen in de kunstvakken;
- 5) meer samenhang en complementair aanbod van masters en praktijkgericht onderzoek.

Ik ben me ervan bewust dat de instellingen pijnlijke beslissingen hebben moeten nemen om hiertoe te komen. Met deze keuzes geven de instellingen gehoor aan de geluiden in de samenleving en in de cultuursector. Ook worden diverse door de NVAO geconstateerde aandachtspunten opgepakt.

De inhoudelijke richting van het sectorplan waardeer ik, tegelijkertijd stel ik vast dat er een inhoudelijke verdiepingsslag van het sectorplan nodig is om te komen tot scherpere profilering en zwaartepunten. Waar kan de kwaliteit worden versterkt en op welke wijze gaan de instellingen meer samenwerken? De sector

moet hierin nog verdere stappen zetten, maar gezien de keuzes die tot dusver zijn gemaakt heb ik vertrouwen in het verdere verloop van het proces. Dat proces is gebaat bij een duidelijke fasering en heldere verwachtingen.

Ik onderscheid twee fases:

1. in het najaar 2011 komt de HBO-raad met een plan van aanpak dat het proces schetst dat vóór 1 april 2012 leidt tot de benodigde inhoudelijke verdieping van het sectorplan en
2. vóór de zomer van 2012 worden in het verlengde van deze inhoudelijke verdieping van het sectorplan prestatieafspraken per instelling gemaakt.

Ik heb met de HBO-raad afgesproken dat de inhoudelijke verdieping van het sectorplan:

- a) voorstellen bevat voor verdere samenwerking en krachtenbundeling tussen de hogescholen;
- b) is gebaseerd op een analyse per discipline die ingaat op de vraag waar het opleidingsaanbod te weinig kritische massa heeft; hierbij zal in ieder geval scherp worden gekeken naar de relatief kleine masteropleidingen en de instrumentgroepen bij de bacheloropleiding muziek;
- c) voorstellen bevat voor landelijke zwaartepunten in het praktijkgericht onderzoek en het masteraanbod;
- d) op draagvlak kan rekenen binnen het werkveld- en de beroepsorganisaties en aansluit op de afspraken voortkomend uit eerdere convenanten; in ieder geval zal de Federatie Cultuur hierbij worden betrokken;
- e) aansluit op de ambities van het kabinet op het gebied van ondernemerschap en de plannen voor de topsector Creatieve Industrie, zoals opgenomen in de bedrijfslevenbrief (d.d. 13 september 2011)² en
- f) een tijdspad bevat voor de komende vier jaar.

Financieel kader

Het sectorplan gaat uit van herinvestering van middelen die met een reductie van de instroom worden vrijgespeeld binnen de betreffende hogeschool. Ik ben bereid de vrijgespeelde middelen geheel of gedeeltelijk te behouden voor het kunstvakonderwijs. Dat is wat mij betreft afhankelijk van de kwaliteit van de inhoudelijke verdieping van het sectorplan en de te maken prestatieafspraken. Verder wil ik verkennen of bij de herinvestering van bovengenoemde middelen en de daarbij behorende prestatieafspraken voor het kunstvakonderwijs een specifiek bonus-malussystematiek gehanteerd kan worden.

Postacademische instellingen

In mijn brief *Meer dan kwaliteit; een nieuwe visie op het cultuurbeleid* van 10 juni jl. 2011 (Tweede Kamer, Vergaderjaar 2010-2011, 32820, nr.1) heb ik aangegeven te zullen stoppen met de financiering van de postacademische instellingen. Net als in andere sectoren wordt praktijkverdieping en verdere ontwikkeling van bewezen talent een zaak van de markt. Voor de sector beeldende kunst voorzie ik in een overgangperiode. Gedurende vier jaar stel ik via de BIS binnen de sector beeldende kunst een bedrag van 2,5 mln. euro beschikbaar voor minimaal 50 plekken ten behoeve van de verdere ontwikkeling van bewezen talent. Culturele instellingen kunnen hiervoor een aanvraag indienen. Ik zie hierbij volop mogelijkheden voor samenwerking tussen de postacademische instellingen en het kunstvakonderwijs, bijvoorbeeld gezamenlijk

---

² <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/eleni/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/09/13/naar-de-top-het-bedrijvenbeleid-in-actie-s.html>

gebruik van faciliteiten, het benutten van alumni- en internationale netwerken en een gezamenlijke kennisfunctie. Zoals ik al in het notaoverleg van 27 juni jl. en mijn brief van 16 september 2011 heb aangegeven, zal ik geen budget overhevelen van de begroting Hoger Onderwijs naar de begroting Cultuur om daarmee de bezuinigingen op de postacademische instellingen terug te draaien of te verminderen.

Mbo-ers in de kunstsector

Het CBS-rapport over de arbeidsmarktpositie van kunstenaars in Nederland dat binnenkort verschijnt, illustreert dat mbo-ers die een creatieve opleiding gevolgd hebben niet zozeer in de kunstsector werkzaam zijn, maar vooral in creatieve beroepen in andere sectoren. Volgens het CBS-rapport ligt het percentage afgestudeerde mbo-ers in creatieve beroepen die in 2007 een uitkering ontvingen lager dan het gemiddelde van het gehele mbo. Hun arbeidsmarktpositie was dus niet slechter dan die van andere mbo-ers. Een en ander laat onverlet dat het kabinet in het voorjaar van 2011 in het Actieplan mbo "Focus op vakmanschap 2011 - 2012" heeft aangegeven het aanbod aan mbo-opleidingen te gaan reguleren. Eerst wordt nu een pilot in vijf regio's uitgevoerd. Mede op basis van de ervaringen hiermee, werkt het kabinet dit verder uit. Aan de Tweede Kamer is toegezegd dat zij hierover in december 2011 een brief ontvangt.

Tot slot

Ik realiseer mij terdege dat de keuzes die instellingen de komende maanden moeten gaan maken de moeilijkste zijn. Op basis van wat er tot nu toe tot stand is gebracht, heb ik er vertrouwen in dat de sector erin zal slagen het kunstvakonderwijs toekomstbestendig te maken.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Halbe Zijlstra